

خشکیدن چشمه‌ها خطرناک‌تر از خشکیدن تالاب‌هاست

سخن مدیر مسئول

چشمه‌ها به‌عنوان بخشی از رویشگاه‌های ماندابی به‌صورت گسترده در مناطق کوهستانی پراکنده شده‌اند و تحت تأثیر مستقیم بارندگی، توپوگرافی و کمیت آب‌های زیرزمینی در آبخوان‌ها هستند. با اینکه اهمیت آنها به‌صورت تک‌چشمه با توجه به سطح کوچک پوشش، چشمگیر به‌نظر نمی‌رسد ولی تنوع و فراوانی این چشمه‌ها اهمیت آنها را به‌عنوان یک رویشگاه ماندابی صدچندان کرده است. این چشمه‌ها بستر گسترده‌ای را برای شکوفایی تنوع زیستی از گیاهان ماندابی، حیات‌وحش، پرندگان و میکروارگانسیم‌های خاکی و آبی فراهم کرده‌اند. با توجه به تفاوت در عرض‌های جغرافیایی، ارتفاع از سطح دریا، تنوع بستر زمین‌شناسی و خاک، شیب، جهت، نوع رویشگاه و کمیت و کیفیت آب آبخوان‌ها، تحت تأثیر جریان آب چشمه‌ها، رویشگاه‌های ماندابی مختلفی به‌وجود می‌آید. چشمه‌های آب گرم و سرد، چشمه‌های آب شیرین و شور، چشمه‌های آهکی و غیره هرکدام بستگی به شرایط خاص خود آشیان اکولوژیک متنوعی را به‌وجود می‌آورند. تنوع آشیان اکولوژیک نیز بسترساز تنوع بالای زیستی در مناطق کوهستانی کشور می‌شود. به‌دلیل پراکندگی گسترده، فراوانی و تنوع اکولوژیک، ارزش حیاتی این چشمه‌ها از تالاب‌ها بیشتر است ولی در مقیاس تک‌چشمه، اهمیت آنها چه از نظر هیدرولوژی و چه تنوع زیستی و اهمیت رویشگاهی کمتر جلوه می‌کند؛ به‌همین دلیل اهمیت اکولوژیک آنها زیاد مورد توجه قرار نگرفته است؛ درحالی‌که حتی در مقیاس تک‌چشمه‌ها، گونه‌های مختلف گیاهی، جانوری، میکروبی و گاهی انحصاری و نادر زندگی می‌کنند. نقش این نوع رویشگاه ماندابی به‌خصوص در مناطق خشک، کلیدی و مهم است. در مناطق خشک و نیمه‌خشک، در نتیجه تغییر اقلیم و مدیریت ناپایدار آب به‌خصوص آب‌های زیرزمینی درعمل این رویشگاه‌ها در معرض نابودی و خطر انقراض قرار گرفته‌اند. با خشکیدن هر چشمه، گونه‌های گیاهی و جانوری فراوان و میلیون‌ها میکروارگانسیم بدون آنکه ما متوجه شویم، نابود می‌شوند. براساس پژوهش صورت‌گرفته (مقاله سمیرا زندی‌فر در همین شماره نشریه)، توسعه چاه‌های عمیق و نیمه‌عمیق نقش معنی‌داری در خشکاندن چشمه‌سارها دارد و پافشاری انسان برای برداشت بیشتر از آب‌های زیرزمینی از طریق حفر چاه‌های عمیق و نیمه‌عمیق نه‌تنها آورد رودخانه را کاهش می‌دهد بلکه سرانجام منجر به خشکیدگی تالاب می‌شود. درعمل چشمه‌ها را خشکانده و اکوسیستم وابسته به جریان آب آنها را نیز در معرض خطر انقراض قرار می‌دهد.